

Justyna Biernat

miejski wielogłos

przewodnik po tomaszowskich muralach

urban polyphony

a guide to the Tomaszów murals

Świętego Antoniego 55

Marta Augspach de domo Kromm
i Felicitas Augspach, żona i córka doktora
Alfreda Augspacha. Rok 1941, Tomaszów

Mural na podstawie fotografii ze zbiorów
Krystyny Szczech-Stokowskiej. Losy
wojenne rodziny Szczechów splótły się
z losami rodziny Augspachów

Data powstania muralu: 28 lipca 2022 roku

Autorzy i autorki muralu:
Jarek Szewczyk (instruktor)
Maja Józwick
Jakub Kopacz
Kinga Koścista
Kalina Lipov
Milena Maciak
Amelia Półtorak
Karina Sarnecka
Nina Sarnecka

55 Świętego Antoniego Street

Marta Augspach, née Kromm and Felicitas
Augspach, wife and daughter of Dr Alfred
Augspach. 1941, Tomaszów

Mural based on a photograph from the
collection of Krystyna Szczech-Stokowska.
The wartime fate of the Szczech family in-
tertwined with that of the Augspach family

Date of the mural: 28 July 2022

Authors of the mural:
Jarek Szewczyk (instructor)
Maja Józwick
Jakub Kopacz
Kinga Koścista
Kalina Lipov
Milena Maciak
Amelia Półtorak
Karina Sarnecka
Nina Sarnecka

Droga ze szpitala do domu to zaledwie kilka minut, odkąd Augspachowie przeprowadzili się z placu Kościuszki na Antoniego 55. Jest październik 1938 roku, doktor Alfred Augspach przemierza codzienną trasę. Niedawno wrócił z Warszawy, gdzie odbył się pierwszy ogólnopolski zjazd w sprawach szpitalnictwa. Uczestniczyli w nim lekarze z całej Polski, z Tomaszowa pojawili się dwaj reprezentanci tutejszego szpitala: chirurg Augspach oraz internista Maurycy Mittelstaedt, który ukończył medycynę kilka lat temu.

Funkcję dyrektora Szpitala Miejskiego im. Świętego Stanisława w Tomaszowie Augspach pełni od 1919 roku. W tym czasie udało mu się zaopatrzyć szpital w światło elektryczne i telefon, jak również urządzić laboratorium chemiczne. Jest ordynatorem oddziału chirurgicznego, pracuje także ambulatoryjnie w Ubezpieczalni Społecznej przy Świętej Tekli. W Ubezpieczalni zajmuje stanowisko członka Komisji Lekarskiej Obwodu Tomaszowskiego.

Wykształcenie lekarskie zdobywał na Moskiewskim Uniwersytecie, dyplom uzyskał w 1903 roku. Był zatrudniony zarówno w Szpitalu Miejskim w Moskwie, jak i w szpitalach powiatowych moskiewskiej guberni. Odbył staże naukowe w Wiedniu, Paryżu, Berlinie i Lipsku. Podczas wojny służył pomocą lekarską w chirurgicznych szpitalach przyfrontowych. Od 1920 roku należał w stopniu kapitana do korpusu oficerów sanitarnych Wojska Polskiego, by niebawem zostać przeniesionym do rezerwy.

Obok medycyny zawsze była mu bliska edukacja i kultura. Jest członkiem Rady Opiekuńczej w Gimnazjum Koedukacyjnym Stowarzyszenia Kupców, do którego uczęszczają jego dzieci. Kilka lat temu wsparł finansowo budowę nowego gmachu Muzeum Narodowego w Krakowie.

Doktorową, jak mawiają o żonie Augspacha, jest Marta z Krommów. Ich ślub odbył się w tomaszowskim kościele ewangelicko-augsburskim pw. Zbawiciela w kwietniu 1920 roku. Alfred miał wówczas czterdzieści jeden lat, Marta trzydzieści. Mają dwoje dzieci. Aleksander skończył już siedemnaście lat, a Felicitas nazywana zdrobniale Litką, w czerwcu obchodziła swoje szesnaste urodziny.

Kościół Zbawiciela znajduje się nieopodal domu Augspachów. Spośród licznych drzew wyłaniają się trzy strzeliste wieże. W przylegającym do kirchy ogrodzie przechadzają się pawie i perliczki, jest też oswojona sarenka. Właśnie uchylają się drzwi na plebanii, z oddali dobiegają męskie głosy. To muszą być wikariusz Woldemar Gastpary oraz pastor Leon May – już widać jego siwą jak gołąb głowę i sumiaste wąsy.

The walk from the hospital to the house has been just a few minutes since the Augspachs moved from Kościuszko Square to 55 Antoniego Street. It is October 1938, and doctor Alfred Augspach is making his daily route. He has recently returned from Warsaw, where the first national convention on hospital matters was held. It was attended by doctors from all over Poland, with two representatives from the local hospital in Tomaszów: the surgeon Augspach and the internist Maurycy Mittelstaedt, who had graduated from medical school a few years ago.

Augspach has served as the head of the St. Stanislaus Municipal Hospital in Tomaszów since 1919. During this time, he has managed to provide the hospital with electric light and a telephone, as well as to establish a chemical laboratory. He is the head of the surgical ward and also works as an outpatient doctor in the Social

Insurance Office at Święta Tekla Street. In the Insurance Office he holds the position of a member of the Medical Commission of the Tomaszów Region.

He completed his medical education at Moscow University, graduating in 1903. He was employed both in the Moscow Municipal Hospital and in the district hospitals of the Moscow Governorate. He completed scientific internships in Vienna, Paris, Berlin and Leipzig. During the war he provided medical assistance in frontline surgical hospitals. From 1920 onwards, he belonged, with the rank of captain, to the corps of sanitary officers of the Polish Army, soon to be transferred to the reserves.

Alongside medicine, education and culture were always close to his heart. He is a member of the Board of Guardians at the Coeducational Gymnasium of the Merchants' Association, which his children attend. A few years ago, he financially supported the construction of the new building of the National Museum in Kraków.

The doctress, as they say of Augspach's wife, is Marta, née Kromm. Their wedding took place in Tomaszów's Evangelical Augsburg Church of Our Saviour in April 1920. Alfred was forty-one years old at the time, Marta was thirty. They had two children. Aleksander had already turned seventeen and Felicitas, nicknamed Litka, celebrated her sixteenth birthday in June.

The Church of Our Saviour is located not far from the Augspach's house. Three soaring towers emerge from among the numerous trees. Peacocks and guinea fowl stroll in the garden adjacent to the church, and there is also a tame roe deer. The door to the vicarage is about to swing open, with male voices coming from the distance. These must be the vicar Woldemar Gastpary and the pastor Leon May – one can already see his pigeon-grey head and his thick moustache.

fotografie | photographs

Doktor Alfred Augspach
z żoną Martą i dziećmi:
Aleksandrem i Felicitas.

I poł. lat 30. XX wieku

Zbiory Barbary Tuk

Dr Alfred Augspach
with his wife Marta with
children Alexander and Felicitas.

First half of the 1930s

Barbara Tuk's collection

Doktor Alfred Wilhelm Edward Augspach w latach 30. XX wieku

APTM. AmT. Zesp. 7 sygn. III/1956 p. 219

Doktor Alfred Wilhelm Edward Augspach in the 1930s

APTM. AmT. Zesp. 7 sygn. III/1956 p. 219

Pastor Leon May w latach 30. XX wieku

APTM. AmT. Zesp. 7 sygn. III/2154 p. 53

Pastor Leon May in the 1930s

APTM. AmT. Zesp. 7 sygn. III/2154 p. 53

Woldemar Gastpary w latach 30. XX wieku

APTM. AmT. Zesp. 7 sygn. III/1955 p. 424

Woldemar Gastpary in the 1930s

APTM. AmT. Zesp. 7 sygn. III/1955 p. 424

źródła | sources

1. APTM. AmT. KmT. Zesp. 7 sygn. III/3036.
2. APTM. Szpital w Tomaszowie. Zesp. 125 sygn. 736.
3. „Przegląd Szpitalnictwa” 1938 nr 3/4.
4. „Kraków buduje Muzeum Narodowe”, Kraków 1935, s. 23.
5. M. Piasecki, *Z Tomaszowa do Magnitogorska*, OW „ADIUTOR”, Warszawa 1995.
6. T. Kawka, *Szkoła, która przeszła do historii. Encyklopedyczny słownik znanych absolwentów, nauczycieli i rodziców uczniów I Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego*, Agencja Wydawnicza „PAJ-Press”, Tomaszów Mazowiecki 2001, s. 299-301.

Justyna Biernat – doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk i prezes Fundacji Pasaże Pamięci. Autorka naukowej edycji listów z tomaszowskiego getta (*Sen o teatrze. Listy z tomaszowskiego getta*, 2018) i przewodnika po tomaszowskim getcie (*Czarne sylwetki. Przewodnik po tomaszowskim getcie/Black Silhouettes. Guide to the Tomaszów Mazowiecki ghetto*, 2020). Prowadzi warsztaty edukacyjno-artystyczne wokół wielokulturowego dziedzictwa Tomaszowa Mazowieckiego oraz badania nad historią tomaszowskiego getta. Laureatka konkursów: Nagroda POLIN 2020 (wyróżnienie), Ośrodek KARTA 2019 (finalistka), Nagroda KLIO 2019 (laureatka w dziedzinie edytorstwo za *Sen o teatrze*).

Justyna Biernat – Assistant Professor at the Institute of Art, Polish Academy of Sciences in Warsaw, and President of the Spaces of Memory Foundation. She is the editor of letters from the Tomaszów ghetto (*Sen o teatrze. Listy z tomaszowskiego getta*, 2018) and the author of *Czarne sylwetki. Przewodnik po tomaszowskim getcie/Black Silhouettes. Guide to the Tomaszów Mazowiecki ghetto*, 2020. She combines academic and cultural activity, running artistic and educational projects on the subject of memory, space and history dedicated to participants at every age.

MIEJSKIE
CENTRUM
KULTURY

ISBN 978-83-965483-0-6

9 788396 548306